

IV. ULUSLARARASI
DÜNYA DİLİ
TÜRKÇE
SEMPOZYUMU
BİLDİRİLERİ
22-24 ARALIK 2011
MUĞLA

II. CİLT

EDİTÖR
Doç. Dr. Mehmet Naci ÖNAL

Muğla Üniversitesi

IV. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu
II. Cilt

Editör:

Doç. Dr. Mehmet Naci ÖNAL

ISBN : 978-605-4397-21-1 (tk.)
978-605-4397-23-5 (2.c.)

1. Baskı

30 Nisan 2012 / Ankara
500 Adet

Kapak Tasarımı

Okt. Özden IŞIKTAŞ

İletişim

Muğla Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
48170 - Kötekli Yerleşkesi / Muğla

Tel : 0 252. 211 14 30
0 252. 211 14 84
0 252. 211 15 55

E-posta : dunyadiliturkce2011@mu.edu.tr

Genel Ağ Sayfası: <http://www.dunyadiliturkce2011.mu.edu.tr>

Bildiri metinlerinin içeriğinden yazarları sorumludur.

Sayfa Tasarımı

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

1. Cadde 1396. Sokak No: 6

06520 (Oğuzlar Mahallesi)

Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

Baskı, Cilt

Grafiker®

Ofset Yayıncılık Ltd. Şti.

Kazım Karabekir Caddesi

Ali Kabakçı İşhanı 85/3

İskitler-ANKARA

Tel : 0 312. 384 00 18

Faks : 0 312. 342 16 52

BEDDUALARIN ESTETİĞİ

AESTHETICS OF CURSES

Aysun DURSUN*

ÖZET

Beddua, birinin kötü duruma düşmesini gönülden isteme, ilenme, ilenç, kargış anlamlarına gelmektedir. Herhangi bir haksızlığa uğradığını düşünen kişilerin bu durum karşısında duyduğu üzüntü ve acıyı hafifletmek amacıyla söylediği beddualar, az sözle pek çok duygu ve düşünce ifade eden, var olduğu kültürün değerlerini yansıtan, sembolik, kalıp sözlerdir. Dış yapısı bakımından genellikle kendi içinde bir kafiyesi olan, ses tekrarları ya da söz sanatlarıyla kurulmuş birer cümle biçiminde karşımıza çıkan beddualar, iç yapısı itibarıyla de bu kalıp sözlerde kullanılan sembolik dille, halk kültürünün ifade gücünü göstermektedir.

Sözlü kültür geleneğinin önemli taşıyıcılarından biri olan beddualar, geçmişten günümüze işlevselliğini kaybetmemiştir. Bu çalışmada günlük dilde sıklıkla karşımıza çıkan bedduaların anlatıma orijinallik katan, ifadeyi güçlendiren yapısı ortaya konarak, bu anlatımın estetik açıdan dile nasıl bir yapı, anlam ve işlev kazandırdığı tartışılacaktır. L. S. Akalın'ın *Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar Kargışlar* (1990) adlı kitabında yer alan beddualardan seçilen örnekler iç yapısı ve dış yapısı dikkate alınarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Beddua, kalıp söz, sözlü kültür, sembolik dil, işlev.

ABSTRACT

Curse means that craving someone to be really in a bad situation, execrating, malediction. Curses, uttered to ease the pain by people who think that in case of they got a raw deal are patterned statements reflecting the culture it belongs to, implying much with few words. In terms of syntax, curses reveal themselves as sentences made by rhetoric or as alliteration having rhymes, in terms of semantics; they show articulacy of popular culture with a symbolic language used in these patterned statements.

Curses, one of the important agents of oral culture hasn't lost its functionality so far. In this study curses that we often come across in our daily lives will be discussed in terms of how they reinforce expression giving its originality, strengthening the meaning and what kind of structure, meaning and function this expression give to the language aesthetically. Example of curses chosen from the book called "*Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar Kargışlar*" by L.S. Akalın will be examined by taking notice of their syntax and semantics.

Key Words: Curse, patterned statements, oral culture, symbolic language, function.

Giriş

İlkel dönemden günümüze insanlar bir toplum oluşturma ve birbirleriyle iletişim kurma ihtiyacı duymuşlardır. Bilindiği üzere iletişimi sağlayan temel araç dildir. Önceleri jest ve mimiklerle sağlanan iletişim zamanla yerini konuşma diline bırakmıştır. İnsanlar yaşamları süresince gerek bir sevinci ya da üzüntüyü paylaşırken (dualar-beddualar) gerekse herhangi bir konuda karşısındakine güven telkin etmek isterken (yemin-ant) kalıp sözlerden faydalanmışlardır.

* Arş. Gör., Muğla Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Kalıp sözler, halk kültürünü, inanışlarını, örf ve âdetlerini kapsar, o toplumun sosyal ve kültürel yapısı hakkında fikir verir. İyi dileklerle kurulan dualar, toplumun inancını, değer verdiği kavramları gösterirken, beddualar ise sözcük ve anlam dünyası itibarıyla ölü gömme geleneklerini, ana-baba ve çocuk arasındaki ilişkileri, aile ve manevî değer kavramlarını vb. ortaya koyar (Erol 2007: 1-2). Dua ve beddua etmenin temelinde antropolojik, psikolojik, dinsel, ekonomik vb. pek çok neden vardır (Akalin 1990: 61-75).

Ş. Elçin'e göre beddua, duanın tam tersi olan lanet, inkisar, bela ve gazap ifade eden menfi sözlerdir. Beddua, insanın kendisine, ailesine ve toplumuna zararı dokunan şahıslara ve durumlara karşı davranışların bir tepkisidir (Elçin 1998: 662-663). Birinin kötü duruma düşmesini gönülden isteme, ilenme, ilenç, kargış gibi anlamlara da gelmektedir (Türkçe Sözlük 2005: 231). Kargış, kötü dilek demektir. İlenç, kargışa göre daha uzun süreli olan türdür. Beddua terimi ise Türk-İslâm kültürünün bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır (Akalin 1990: 50-51). Beddualar, söyleyen kişiyi psikolojik olarak rahatlatırken muhatabını da düşünmeye sevk eder. Böylece bu acı sözlerin etkisinde kalan insan, farkında olmadan toplumsal düzen kurallarını daha çok dikkate alır ve üzüntü sahibi olan kişiyle empati kurmaya çalışır. Halk kültüründe dualar ve beddualar hep birbirini çağrıştırmış ve tamamlamıştır (Kaya 2001: 3). Güzel bir durum, tutum ya da olay karşısında verilen tepkiler ve bu tepkiler sonucu ortaya çıkan duyguları özlü bir söylemle dile getirmek için tercih edilen dualar karşısında, herhangi bir haksızlığa uğradığını düşünen kişilerin bu durum karşısında duyduğu üzüntü ve acıyı hafifletmek amacıyla söylediği beddualar vardır. Hastalık, ayrılık, ölüm, kıtlık, sel, deprem, yangın vb. doğal âfet ve üzücü olaylar sonucunda insanoğlu duygusal tutum ve davranışlar takınır. İnsanın fiziki kuvvetini aşan bu olaylar teselli bulmasını zorlaştırır, kimi zaman kişinin kendine, kimi zaman da karşındakine beddua etmesine sebep olur.

Hayırdualar ve beddualar, konuşmayı renklendiren, kısa kalıplar şeklinde söylenen, duyguları belirtici, anlatımı güçlendirici dil unsurlarıdır. Bu halk edebiyatı türünü farklı kılan imge, düşünce ve çağrışım buluşlarındaki başarıdır. Bu tür, "*küçük bir sanat yapıtı*" olarak düşünülmelidir (Boratav 2000: 125).

Günlük hayatın içinde güzellik ve çirkinlik, sevinç ve üzüntü, hoşnut olmak ya da olmamak bir arada yer alır. İnsanların bu durumlar karşısında duygu ve düşüncelerini duyusal bir yolla ifade edişi estetik bir biçimdedir. Bu durum estetik hazzı da beraberinde getirir (Tunalı 2008: 13-15). Bedduaları da sıradan sözlerden ayıran nokta, muhatabını etkisi altına alan, çirkin ya da kötü bir durumun olabildiğince sanatlı ve orijinallikle ifade edilmesinden kaynaklanan hazdır.

Beddualar, kötü bir durum sonucunda ortaya çıkmasına ve kötü duyguları ifade etmesine rağmen, insanda uyandırdığı duyular söyleniş biçimi nedeniyle estetik bir haz uyandırır. A. G. Baumgarten'e göre mantık düşünel; estetik duyusal bilginin bilimidir, mantığıdır, bir bilgi teorisidir. Estetiğin ödevi duyarlılığı incelemek, duyulur bilginin yetkinliğine ulaşmaktır. Estetiğin aradığı yetkinlik güzelliştir, mantığın aradığı yetkinlik ise doğruluktur. Doğruluk estetik bilgi alanına girince güzellik adını alır. Böylece estetik, güzel üzerine düşünme sanatı olur. Ancak estetik sadece güzellik kavramını incelemekle kalmaz. Estetik biliminin içine yüce, trajik, komik, zarif, ilginç, çocuksu ve hatta çirkin değeri de girer. Bu değerlerin en az güzellik kadar estetik birer anlamı vardır (Tunalı 2008: 13-15).

Estetik sadece bir güzellik bilimi olarak temellendirilmemektedir. Hegel'in öğrencisi olan Karl Rosenkranz, çirkinliği bir estetik kategorisi olarak düşünür. Günümüzde de L. Wittgenstein, estetiği bir güzellik bilimi olarak algılamaya karşı çıkar. Çünkü güzelliğin tek başına estetik gibi kapsamlı bir bilimin konusunu oluşturamayacağını düşünmektedir. İnsan, güzelden hoşlanır, ondan haz duyar. Güzelliğin amacı insana haz vermektir. Buna göre asıl mesele, güzel olmayıp insana haz veren bu fenomenin tespit edilmesidir (Tunalı 2008: 16).

Estetik, dört unsuru içeren bir felsefe disiplini. Bu unsurlar; *estetik nesne*, *estetik özne*, *estetik değer*, *estetik yargıdır* (Tunalı 2008: 21). Güzellik değerinin taşıyıcısı olan şey *estetik nesne*, bu güzellik değerini algılayan bilinçli insan ise *estetik öznedir*. Güzel değeri ya da ideası olarak da tanımlayabileceğimiz *estetik değer*, orantı, simetri, düzen gibi estetik nesnenin niteliği olarak da düşünülebilir. *Estetik yargı* ise, estetik nesne ya da sanat eserine estetik bir tavırla yaklaşılarak verilen hükümdür (Tunalı 2008:

23-46). Estetik nesne duyular aracılığıyla deneyimlenir; görülür, işitilir ya da zihinde duyuşsal biçimiyle canlandırılır. İnsana bu özellik ve nitelikleriyle haz verir. Estetik tavır ayrıca bir anlam arayışını da kapsar. Estetik nesne bir yandan düşünölen, görölen bir nesnedir bir yandan da aynı şekilde bir anlam taşır. Bu nesne sadece duyulara hoş geldiğı için değil, bir anlamı olduğı ve bir değer taşıdığı için insanı ilgilendirir (Cevizci 2002: 379).

Her dönemde toplumlar kargışla tanışmıştır. Gerek dualarda gerekse beddualarda asırlarca eskilere dayandırabileceğimiz sözlerin varlığı görülür. Kaynaklar, Asurluların dış ağrısını küçük bir kurda bağladıklarını ve bu yüzden o kurdu kargıyan, M.Ö. 1000 yılından kalma bir “Dış Ağrısı Tılsımı”ndan söz etmektedir (Akalin 1990: 50).

İbrânî ve Eski Yunan inancına göre kargışın gücü soydan soya geçer. İrlandalılar da bu kötü etkinin yedi yıl etkili olduğuna inanırlar. Türk toplumunda da kargışın önce kötü dilekte bulunanı etkileyeceğine inanıldığından beddua etmekten kaçınılır (Akalin 1990: 50).

İslamiyet öncesi inanç sistemlerine, dinlere ve çeşitli küllere bağlayabileceğimiz beddualar vardır (Akalin 1990: 73-75; Kaya 2001: 3). “Yaşın yerde sayılsın”, “Kara yerin karanlığına giresin”, “Ocağına incir ağacı dikile” “Ocağın sönsün”, “Ocağına baykuşlar tüneye”, “Ocağını tüttürecek evlat yüzü görme” (Akalin 1990: 231, 251, 253) gibi beddualarda bu izleri görmek mümkündür. Dede Korkut metinlerinde de kargışlar vardır:

“Akar senün sularun Kazılık Tagı

Akar iken akmaz olsun

Biter senün otlarun Kazılık Tagı

Biter iken bitmez olsun

Kaçar senün geyiklerün Kazılık Tagı

Kaçar iken kaçmaz olsun taş dönsün”(Ergin 2008: 89). Bu kargışlar gerek manzum oluşu gerekse akılda kalıcı ses benzerliklerini koruması itibarıyla sözlü kültür geleneğinin önemli bir örneğidir.

Sözel küllürler tamamen belleğe bağımlı küllürler olduklarından bilgiyi hafızada tutmak için kolaylık sağlayan bazı biçimsel ve kurgusal nitelikleri tercih etmişlerdir. Genellemeler yerine özel ve öyküsel örnekler kullanarak, sözleri ritmik; benzerlikleri ve uyumları olan seslerle kurgulayarak, bazı nitelikleri mecaz ve benzerliklerle tasvir ederek eklemelenen sözel anlatımlar, bu özellikleriyle belleğe yardımcı olmuşlardır (Erzen 2011: 39). Sözcüklerin daha kalıcı ve etkin olduğu bilincine varan insanlar duygu ve düşüncelerini biçimlendirme ve sembolleştirme yoluna gitmişlerdir. Günlük yaşamdan uzanan çizgiler, bilinçli ya da bilinçsiz belleklerinde bambaşka bir gösterge aracı olmuştur (İnceoğlu ve Çomak 2009: 24).

Anadolu ağızlarındaki beddualar, hem çok değişik tasarımlar ve aktarmalı anlatımlarla güçlü bir dil oluşturmakta, hem de hayır dualara oranla daha zengin ve çeşitli bir söz dağarcığını ortaya koymaktadır. Bu unsurların zenginliği, pek çok bakımından üzerinde durulabilecek birçok konuya ışık tutmaktadır (Aksan 1990: 171-172).

Beddualar, dile getirildiğı andaki duyguları ve ruh halini yansıtmaları bakımından önem taşımakta ve insanın karakteristik yapısına, zamana, çevreye, şartlara ve olaylara bağılı olarak değişmektedir (Kaya 2001: 23). Bedduaların bu özelliğı anlatıma dinamizm katmaktadır.

Bu çalışmada günlük dilde sıklıkla karşımıza çıkan bedduaların anlatıma orijinallik katan, ifadeyi güçlendiren yapısı ortaya konarak, bu anlatımın estetik açıdan dile nasıl bir yapı, anlam ve işlev kazandırdığı tartışılacaktır. L. S. Akalin’ın *Türk Dilek Sözlerinden Alkışlar Kargışlar* (1990) adlı kitabında yer alan beddualardan seçilen örnekler iç yapısı ve dış yapısı dikkate alınarak incelenecektir.

I. Bedduaların İç Yapısı

1. Gençlikte Ölüm İle İlgili Beddualar

İnsanoğlunun en büyük korkularından biri yaşamın sona ermesidir. Ölüm genç yaşta olursa bu hem kişinin sevenlerini hem de yakın çevresini derinden sarsar. Hemen her toplumda insan, doğasının gereğı

olarak doğar, büyür, evlenir, çocuk sahibi olur ve kendine bir yaşam kurduktan sonra bu dünyadan vazgeçmeyi göze alır. Ancak genç yaşta ölüm bütün bu düşüncelerin yarım kalmasına neden olur.

Dal (iken) devrilesin,

Yiğit ölesin (s.183).

Gök ekin gibi biçilesin (s.195).

Gelinliğin üstüne atılsın (s.203).

Yaşın yerde sayılsın (s.251).

2. Acı-Sıkıntı Çekme İle İlgili Beddualar

Bedduaların bir kısmı kişinin yaşamı boyunca acı ve sıkıntı çekmesini, çeşitli nedenlerle üzülmelerini, dileklerinin yerine gelmemesini temenni eder. Bu sözler, insanın beklemediği bir sıkıntıya girmesi, çok istediği bir şeyin olmaması ya da yaşamı boyunca huzur bulmamasıyla ilgili olabilir.

Yudumun ağzında kala (s.160).

Sünger düşün başın yarılsın (s.170).

Yedi sene dul kalasın

Sekizinci sene bî-murat gidesin (s.192).

3. Hastalıktan Gelen Ölüm İle İlgili Beddualar

İnsanlar yaşamları boyunca çeşitli nedenlerle hastalanabilir. Ancak çoğu zaman bu hastalıklardan tedavi olarak kurtulurlar. Beddua eden kişi, karşısındakinin çaresiz dertlere düşmesini veya hastalıklara yakalanmasını ve bu sürecin mümkün olduğunca o kişiye acı vermesini isteyebilir. Bu yüzden bedduaları yöneltirken anlamı kuvvetlendirmek için ikilemelerden ve çeşitli edebi sanatlardan yararlanırlar. Genellikle bu hastalıklı dönemin gözleriyle görebilecekleri belirtileri olmasını ifade eden kelimeleri ya da kelime gruplarını ve kötü bir şekilde ölümü çağrıştıran fiilleri kullanırlar.

Ağzından burnundan kan gele (s.161).

Bal yiyessin, zehir kusasın (s.168).

İnleye inleye geberesin (s.213).

İnce hastalıklara giriftâr olasın (s.213).

Bir evde yatasın, iniltin yedi eve gide (s.213).

Yedi dağın ardına gidesin de kokun da gelmeye sesin de (s.223).

Bir evde yatasın, bin eve zârın vara (s.257).

İnim inim inleyesin (s.213).

Kör ola, köşede oturasın inşallah (s.224).

Kötürüm ol da dizin dizin sürün (s.242).

4. Kişinin Yakınlarının ya da Sevdiklerinin Üzüntüsü ile İlgili Beddualar

Bir anne baba için kendi evladının ölümüne tanık olmak oldukça acı vericidir. Ölüm kişinin yaşamının sona ermesi anlamına gelir. Bir insanın yaşamının son bulması yeterince üzücü ve pek çok insan için korkutucudur. Bir de bu üzücü durumun kişinin anne ve babasının ölümünden önce gerçekleşmesi trajik bir tablo oluşturur. Anne ve babasının ölen kişinin başında çırpınıp, ağlaması beklenmedik bir zamanda gerçekleşen genç yaşta gelen bir ölümü düşündürür.

Bir diğer bedduada kişinin ölümü dolayısıyla karısının dul kalması yolundaki temenni dile getirilmektedir. Ölüm, kendi başına yeterince katlanılması zor bir durum iken, kişinin ölümü ve bu ölüm sonucunda kazandığı parayı değerlendiremediğinden eriyeyeceği hem de karısının dul kalarak pek çok zorlukla karşılaşacağı ortaya çıkmaktadır.

Anan baban başında çırpına (s.164).

Paran pul ola

Karın dul ola (s.235).

5. Kişinin Gelecekteki Yaşamı İle İlgili Beddualar

Yaşanan bir üzüntü sonucu bir kişinin bir başka kişiye ettiği beddualar, doğrudan ölüm isteği şeklinde olmayabilir. Kimi zaman karşısındakinin maddi açıdan zor duruma düşmesini, kimi zaman uzun ve ağır bir hastalık dönemi geçirmesini kimi zaman da çeşitli haksızlıklara uğramasını dileyen beddualar edebilir. Bu tip kötü dilekleri ifade ediş biçimi, kinaye, mecaz, tenasüp, teşbih vb. gibi edebi sanatların kullanımı, toplumda bir kişinin zor duruma düşmesini sağlayacak nedenlerin aynı toplumun bir başka üyesi tarafından iyi bilinmesinden kaynaklanmaktadır.

Ayağı çolak, başı kabak olasin (s.166).

Başın bozula (s.169).

Çeyizin dürülü kala (s.181).

Yetmiş yerde yetmiş belaya tuş olasin (s.172).

Eksik olasin (s.196).

Yelli günde evin yansın (s.200).

Üzerine güneş doğmasın (s.208).

Hayrını görmeyesin (s.209).

Huyun suyun kurusun (s.210).

Kuru iftiraya gelesin (s.212).

İlençlerden kurtulmayasın (s.212).

Ekmeğini it yiye, yakarı bit yiye (s.214).

Gâh kalkasın

Gâh düşesin

Kızgın ateşte pişesin (s.216).

Kolun kanadın kırıla (s.223).

Korktuğuna uğrayasın (s.224).

Katram katram (parça parça) olasin (s.220).

Kepeğin (rızkın) kesilsin (s.220).

Kıvrım kıvrım kıvranasın (s.222).

Kör ocak kalasın (s.231).

Ocağına incir ağacı dikile (s.231).

Ocağını tüttürecek evlat yüzü görme (s.231).

Oyum oyum oyulasın

Sarımsak gibi soyulasın (s.233).

Ölün mezar bulamasın (s.233).

Bir eline aldığın pul olsun dökülsün

Bir eline aldığın kül olsun savrulsun (s.236).

Ovaya gidesin sel ala

Tepeye çıkasın yel ala (s.239).

Tokluğun bayramdan bayrama ola (s.246).

Gün gele kara gele

Yüreğine yara gele (s.256).

6. Bir Kimsenin Ölümünü Dileyen Beddualar

İnsanoğlu iyi bir yaşam sürmek, iyi bir gelecek elde etmek için çabalar. İnsanların çoğu ölümden korkar, yaşamın kolay kolay sonlanmasını istemez. Bu yüzden bir kimse diğerine kızdığına ona daha çok acı vermek ve psikolojik olarak üzme için ölüm temennisinde bulunur.

Pek çok insan beddualardan gelecek kötü etkiyi önemsemediğini söyler. Ancak günümüzde şekil değiştirerek karşımıza çıkan dilek e-postalarının yaygınlığı bile insanların bu konuyu ne kadar dikkate aldığına göstergesidir (Tüzin 2007: 43-45).

Tahtaya gelesice/gelesin (s.244).

Tahtalı köye gidesin (s.244).

Teneşirlerde paklanasın (s.245).

Kara yerin karanlığına giresin (s.253).

Yensiz yakasız gömlek giyesin (s.204).

Toprak gözünü doyursun (s.207).

II. Bedduaların Dış Yapısı

1. Ses Tekrarları

Herhangi bir şiirde yer alan yinelemeler, vurgu ve ezgi açısından koşutluklar, eşlikler doğurduğu için şiirin ses bakımından etkisini ve müzikalitesini artırmaktadır (Aksan 2006: 237). Aliterasyon ve asonans örnekleri de bu ses tekrarlarının şiire kattığı müzikaliteyi göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Adın başkasına kona (s.159).

Adın sanın kurusun (s.159).

Ağzından burnundan kan gele (s.161).

Anan baban başında çırpına (s.164).

Yetmiş yerde yetmiş belaya tuş olasın (s.172).

Bitlenesin kurtlanasın inşallah (s.173).

Huyun suyun kurusun (s.210).

1. bedduada“a”ünlüsünün tekrarı asonans, “n” ünsüzünün tekrarı aliterasyon; 2. bedduada“u”ünlüsünün tekrarı asonans, “n” ünsüzünün tekrarı aliterasyon; 3. bedduada“a”ünlüsünün tekrarı asonans, “n” ünsüzünün tekrarı aliterasyon; 4. bedduada“a”ünlüsünün tekrarı asonans, “n” ünsüzünün tekrarı aliterasyon; 5. bedduada“e”ünlüsünün tekrarı asonans, “y” ünsüzünün tekrarı aliterasyon; 6. bedduada“a”,“i” ünlülerinin tekrarı asonans, “n” ünsüzünün tekrarı aliterasyon; 7. bedduada“u”ünlüsünün tekrarı asonans, “n” ünsüzünün tekrarı aliterasyon oluşturmaktadır.

2. Söz Tekrarları

Anadolu ağızlarında somut nesnelere anlatımında olduğu kadar insanın ruhsal özellik ve davranışlarının dile getirilmesinde de çeşitli kavramlar dünyası oluşturulmuştur. Ayrıca Türkçede kavramların dile getirilişi sırasında güçlü bir anlatım sağlamak için ikilemelerin kullanıldığı da görülmektedir (Aksan 1990: 38).

İkilemeler beddualarda sıkça karşımıza çıkar. Türkçede ikilemeler kurulurken değişik nitelikte, ses ve anlam açısından dikkat çekici birleşmeler tercih edilmektedir. Böylece anlatım, karşısındakini etkileyecek güçlü bir nitelik kazanmaktadır (Aksan 1990: 58-59). “Doktor doktor”, “inim inim”, “kabir kabir” vb. örneklerinde görüldüğü üzere ikilemeler beddua eden kişinin duygularının kuvvetini yansıtan bir nitelikte karşımıza çıkmaktadır. Beddua eden kişi, intizar ettiği insanın o kadar çok acı ve sıkıntı çekmesini istemektedir ki, bir doktordan şifa bulamayıp bir diğerine gitmesini hatta en sonunda beddua edilen kişiye şifa verecek olan kişinin beddua eden kişi olmasını, inim inim inleyerek acı çekmesini, kefen giyip ölmesini dilemektedir.

Doktor doktor gezesin

Sonunda bana gelesin (s.190).

Yensiz yakasız gömlek giyesin (s.204).

Huyun suyun kurusun (s.210).

İnim inim inleyesin (s.213).

İnleye inleye geberesin (s.213).

Kabir kabir gezesin (s.215).

Katram katram (parça parça) olasın (s.220).

3. Kafiye ve Redif

Beddualar incelendiğinde birçoğunda yarım, tam, cinashlı kafiyelere ve redife rastlanmaktadır. Bu özellik bedduaları sıradan cümlelerden ayırır. Kafiyeyle söyleyiş onları şiirsel bir söyleme yaklaştırır.

Ayağı **çolak**,

Başı **kabak**

Olasın (s.166).

Bal **yiyesin**,

Zehir **kusasın** (s.168).

Sünger **düşsün**

Başın **yarılsın** (s.170).

Paran **pul ola**

Karın **dul ola** (s.235).

Gün gele **kara gele**

Yüreğine **yara gele** (s.256).

Ekmeğini **it yiye**,

Yakanı **bit yiye** (s.214).

Bir eline aldığın pul olsun **dökülsün**

Bir eline aldığın kül olsun **savrulsun** (s.236).

1. beddua örneğinde “ak”lar tam kafiye, 2. bedduada -AsIn’lar redif, 3. bedduada -sIn’lar redif, “I” ve “ş” sesleri yarım kafiye, 4. bedduada *ola*’lar redif “ul”lar tam kafiye, 5. bedduada *gele*’ler redif “ara”lar zengin kafiye. 6. bedduada *yiye*’ler redif “it”ler tam kafiye, 7. bedduada ise -UlsUn’lar rediftir.

4. Edebi Sanatlar

Türkçe, doğadaki varlıkların adlandırılmasında, insana özgü duyguların, insanlar arasındaki ilişkilerin anlatımında, yaşam boyu karşılaşılan durumların dile getirilmesinde genellikle somut bir anlatım yolunu seçer, benzetmeler yaparak duyanın zihninde bir imge, bir hayal yaratan herhangi bir konunun ya da kavramın canlandırılmasını sağlar (Aksan 1990: 37-38).

Beddualarda anlatımın zenginliğini ve ifade gücündeki yetkinliği gösteren bir başka örnekte edebi sanatların kullanımındaki başarıdır. Bu anlatım türünde orijinal teşbihlerin, tezatların ve buluşların var olduğu görülür. Beddualar sözlü ve yazılı ifadelerde üslûbu akıcı ve ahenkli kılar, ifadeye zenginlik katarlar (Kaya 2001: 31). İncelenen beddualarda ağırlıklı olarak tespit edilen edebi sanatlar mecaz, kinaye ve teşbihtir. Aşağıda bu sanatlı kullanımın örnekleri görülmektedir.

Büyük adam olasın, dallanasın budaklanasın, tam güleceğin zaman ağlayasın (s.161).

Ahım seni tuta (s.162).

Tahta ata binesin (s.165).

Bal yiyessin, zehir kusasın (s.168).

Dal (iken) devrilesin, yiğit ölesin (s.183).

Dört kolluya binesin (s.191).

Gök ekin gibi biçilesin (s.195).

1. bedduada insan büyümüş bir ağaca benzetilerek teşbih, 2. bedduada insanın ettiği “ah” kişileştirilerek teşhis, 3. bedduada “tabut” yerine “tahta at” denilerek açık istiare, 4. bedduada “bal*zehir” ve “yeme*kusma” kelimeleri arasında anlam bakımından tezat ve bu kelimelerle oluşturulan kötü dileğin aynı zamanda gerçek anlamda olabileceği ihtimali ile kinaye, 5. bedduada insanın gençliği dala benzetilerek teşbih, 6. bedduada “tabut” yerine “dört kollar” denilerek açık istiare, 7. bedduada genç yaşta bir kişi, olgunlaşmamış ekine benzetilerek teşbih yapılmıştır.

Estetik “bir izlenimin biçimlenmiş dışavurumu” olarak düşünülebilir. Bu durumda üç aşamadan söz edilebilir: izlenim, ifade-anlatım ve biçim (Spranger 2001: 199). Bu örneklerde de görüldüğü üzere bir toplum halinde yaşayan insanoğlu çevresini, olayları ve sevindirici ya da üzücü durumlar karşısında verilen tepkileri gözlemler. Gözlemlerinin sonucunda duygularını dile getirir. Bu dile getiriş biçimi estetik kavramının ortaya konuşunun bir göstergesi niteliğindedir.

Sonuç

Yüzyıllar içinde çevre, coğrafya vb. gibi değişim gösteren pek çok etkene rağmen insan doğasının acıya, sıkıntıya ya da hastalığa verdiği doğal tepkileri dışavurum şekli aynı şekilde devam etmektedir. Bu dışavurum şekli günümüze beddualar aracılığıyla taşınmıştır. Beddualar gerek anlam gerekse söz varlığı bakımından ait olduğu toplumun estetik anlayışı hakkında işaretler barındıran bir kültür taşıyıcısı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Beddualarda estetiği sağlayan unsurların ses tekrarları, söz tekrarları, kafiyeli söylem ve edebi sanatlar olduğunu söylemek mümkündür. Beddualara edebi sanatlar açısından bakıldığında kullanılan başlıca sanatın kinaye olduğu görülmektedir. Bedduaların çoğunda kastedilen mana, beddua edilen kişinin ölümü olmasına rağmen ölüm kelimesi az kullanılmıştır. Bu da beddualarda anlatılmak istenen şeyin doğrudan değil sanatlı bir ifadeyle dile getirildiğini gösterir. Söz konusu sanatlı söyleyişe ses ve söz tekrarları, kafiye ve redif gibi unsurlar eklendiğinde beddualar şiirsel bir akıcılık kazanarak kişide estetik bir haz uyandırmaktadır.

Kaynaklar

- Akalın, L. Sami, (1990), *Türk Dilek Sözlerinden-Alkışlar Kargışlar*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara.
- Aksan, Doğan, (1990), *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yay., İstanbul.
- _____, (2006), *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Engin Yay., Ankara.
- Boratav, Pertev Naili, (2000), *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, Gerçek Yay., İstanbul.
- Cevizci, Ahmet, (2002), “Estetik Tavrı”, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*, İstanbul, s.378-379.
- Dilçin, Cem, (2000), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Elçin, Şükrü, (1998), *Halk Edebiyatına Giriş*, Akçağ Yay., Ankara.
- Ergin, Muharrem, (2008), *Dede Korkut Kitabı-1*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara.
- Erol, Çiğdem, (2007), *Türkiye Türkçesinde Kalıp Sözler Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erzen, Jale Nejd, (2011), *Çoğul Estetik*, Metis Yay., İstanbul.
- İnceoğlu, Yasemin G. ve Nebahat A. Çomak, (2009), *Metin Çözümlemeleri*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Kaya, Doğan, (2001), *Folklorumuzda Beddua Söyleme Geleneği ve Türk Halk Şiirinde Beddualar*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara.
- Spranger, Eduard, (2001), *İnsan Tipleri-Bir Kişilik Psikolojisi-* Türkçesi: Ahmet Aydoğan, İz Yay., İstanbul.
- Tunalı, İsmail, (2008), *Estetik*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Tüzin, Derya, (2007), “*Dilek Sözlerine Kentsel Alanda Yeni Söylem: Elektronik Posta Duaları*”, Millî Folklor, S.75, s.43-45.